

JERZY LESŁAW WYROZUMSKI
(7 III 1930 — 2 XI 2018)

Odejście z tego świata profesora Jerzego Wyrozumskiego jest wielką stratą dla polskiej nauki. Należał do najwybitniejszych polskich mediewistów i organizatorów życia naukowego. Dane mi było poznać Profesora w 1976 r. na Jego proseminarium z historii średniowiecznej Polski i od tego czasu stał się moim Mistrzem.

Jerzy Wyrozumski urodził się 7 marca 1930 r. w Trembowli na Podolu w rodzinie mieszczańskiej o siedemnastowiecznych korzeniach. Był synem Jana, mistrza kamieniarskiego — sztukatora, i Józefy z domu Kamińskiej. Na chrzcie św. otrzymał imiona: Lesław Grzegorz Antoni. Najpierw uczył się w szkole powszechnej w rodzinnym mieście, a następnie krótko we Lwowie. W przeddzień wybuchu wojny wrócił z rodzicami do Trembowli i tam w czasie okupacji sowieckiej i niemieckiej okresowo uczęszczał do szkoły, a później douczał się prywatnie. Wraz z rodzicami i siostrą opuścił rodzinne miasto 1 stycznia 1945 r. z pierwszym zorganizowanym transportem repatriacyjnym. Najpierw rodzina Wyrozumskich znalazła się w Przemyślu, a następnie w kwietniu, jeszcze w warunkach wojennych, dotarła przez Bydgoszcz i Szubin do Kcyni. W tym wielkopolskim miasteczku Wyrozumscy mieszkali przez całe lato, a we wrześniu tego roku przenieśli się do Zielonej Góry. Dopiero we wrześniu 1946 r. osiedlili się na stałe w Koźlu na Górnym Śląsku¹. Ta tułaczka spowodowała, że Lesław Grzegorz Antoni Wyrozumski utracił swoje chrzestne imiona. W zamieszczeniu repatriacyjnym Jego rodzice zabrali z Trembowli tylko ostatnie przedwojenne świadectwo szkolne z błędnie wpisanym przez nauczycielkę imieniem Jerzy. Konieczne stało się sądowe odtworzenie aktu urodzenia. Sąd Grodzki w Koźlu 23 lutego 1949 r. wydał w tej sprawie orzeczenie, stwierdzając, na podstawie wspomnianego świadectwa, bez uwzględnienia zeznań ojca, że „Jerzy Lesław Wyrozumski urodził się dnia 7 III 1930 r. w Trembowli, woj. Tarnopol, jako syn Jana Wyrozumskiego i Józefy Kamińskiej, małżeństwa Wyrozumskich”².

Od tej pory musiał oficjalnie nosić imię Jerzy, ale w kręgu rodzinnym i wśród przyjaciół zawsze zwracano się do niego „Leszku”.

Do gimnazjum Jerzy Wyrozumski uczęszczał kolejno w Przemyślu, wielkopolskim Wągrowcu (dojeżdżał tam codziennie z Kcyni), Zielonej Górze i Koźlu, gdzie również uczył się w klasie dziesiątej i jedenastej szkoły średniej. Tam w 1950 r. uzyskał maturę. Miał wszechstronne zainteresowania i obok przedmiotów humanistycznych pociągała Go matematyka i fizyka, ale ostatecznie wybrał liceum humanistyczne. Najpierw myślał o filologii klasycznej, potem jednak zafascynował się historią i zdecydował się studiować na Uniwersytecie Jagiellońskim, „bo był sławny”³.

W 1950 r. przybył do Krakowa, gdzie musiał zmierzyć się z poważnymi trudnościami bytowymi, szczególnie zaś z brakiem studenckiego lokum. Do tego dochodziły jeszcze stalinowski terror i presja ideologiczna, wywierana na środowisko uniwersyteckie. W tej bardzo trudnej sytuacji, jak wspominał po wielu latach, jagiellońska wszechnica była dla Niego oazą rzetelnego uprawiania nauki przez starą profesurę z okresu międzywojennego. Jako student Jerzy Wyrozumski podziwiał niezwykłą odwagę prof. Ludwika Piotrowicza, historyka starożytności, który publicznie na wykładach uniwersyteckich sprzeciwiał się marksistowskiej doktrynie⁴. Nieomal od samego początku studiów zainteresowania Wyrozumskiego koncentrowały się na średniowieczu. Uczęszczał na zajęcia znakomitych znawców tej epoki, profesorów Romana Grodeckiego, Jana Dąbrowskiego, Sylwiusza Mikuckiego i Zofii Kozłowskiej-Budkovej. Jego mistrzem stał się Roman Grodecki. Pod kierunkiem tego wybitnego badacza dziejów gospodarczych i społecznych Polski średniowiecznej oraz wielkiego znawcy źródeł Jerzy Wyrozumski przygotował najpierw pracę pt. *Początki opieki społecznej w górnictwie polskim* (opublikowaną w formie artykułu w 1960 r.), a następnie rozprawę magisterską pt. *Handel solą w Polsce w wiekach średnich*. Seminarium Grodeckiego zawdzięczał wszechstronny warsztat mediewistyczny, umiłowanie źródeł, ich precyzyjną analizę, jasny wykład problematyki oraz ukierunkowanie zainteresowań badawczych na zagadnienia gospodarcze i społeczne Polski średniowiecznej. Stopień magistra uzyskał w 1955 r. i po dwutygodniowym angażu w Archiwum Państwowym w Krakowie od 1 marca tego roku został zatrudniony na etacie asystenta w Katedrze Historii Polski Feudalnej, kierowanej przez Grodeckiego. Spotkał tam profesorów Henryka Barycza i Józefa Widajewicza oraz docentów Józefa Skoczka i Józefa Mitkowskiego, którzy trafili do niej różnymi drogami⁵. Od tego momentu cała kariera naukowa Jerzego Wyrozumskiego była związana z Uniwersytetem Jagiellońskim. Został krakowianinem z wyboru i 2 czerwca 1955 r. ożenił się z Bożenną Jacorzyńską, pochodzącą z Kołomyi, zatrudnioną na stanowisku asystenta w Katedrze Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii UJ. Doczekali się syna Tomasza, później doktora fizyki. Po trzech latach pracy Jerzy Wyrozumski, w 1958 r., awansował na stanowisko starszego asystenta. W 1963 r. uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie rozprawy pt. *Tkactwo małopolskie w późnym średniowieczu* (ogłoszona drukiem w 1972 r.) i stanowisko adiunkta. Habilitował się pięć lat później (2 V 1968 r.) w oparciu o pracę

pt. *Państwowa gospodarka solna w Polsce do schyłku XIV wieku* (Kraków 1968), osiągając stopień naukowy docenta w zakresie historii Polski do XVI w. Stanowisko to otrzymał decyzją ministra oświaty i szkolnictwa wyższego dopiero 1 czerwca 1969 r. Przez kilkanaście miesięcy, od 1 lutego 1972 do 30 czerwca 1973 r., był wykładowcą historii Polski na francuskim uniwersytecie w Lille i równocześnie członkiem Jury Ministériel we Francji dla egzaminów z historii Polski. Tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego Rada Państwa nadała Mu 24 kwietnia 1981 r., minister edukacji narodowej zaś mianował Go z dniem 1 września 1993 r. na stanowisko profesora zwyczajnego UJ⁶.

Z wielkim oddaniem Jerzy Wyrozumski służył Uniwersytetowi i pełnił w nim kilka ważnych funkcji. Najpierw był krótko prodziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego w latach 1975–1976 (trzymiesięczna kadencja zastępcza), a następnie zastępcą dyrektora Instytutu Historii od 1977 do 1981 r., po czym został wybrany na dziekana Wydziału Filozoficzno-Historycznego w 1981 r. Obdarzony dużym autorytetem, sprawował funkcję dziekana przez dwie kadencje do roku 1987. Z kolei społeczność uniwersytecka w maju 1987 r., na wniosek rektora prof. Aleksandra Koja, wybrała Go na prorektora ds. ogólnych na trzyletnią kadencję (do 1990 r.). W tych bardzo trudnych latach bronił autonomii uczelni i studentów przed represjami władzy komunistycznej. Ponadto w latach 1980–2000 kierował Zakładem Historii Polski Średniowiecznej Instytutu Historii UJ. W Jagiellońskiej wszechnicy pracował do 30 września 2000 r., kiedy przeszedł na emeryturę.

Wiele sił i energii poświęcił Polskiej Akademii Umiejętności od jej reaktywacji w 1989 r., kiedy został powołany na członka czynnego Wydziału II Historyczno-Filozoficznego. Najpierw był sekretarzem tego wydziału (1992–1994), a następnie aż przez siedem kadencji (w latach 1994–2015) pełnił nieprzerwanie funkcję sekretarza generalnego PAU. Niestrudzenie zabiegał o odzyskanie mienia Akademii i stworzenie materialnych podstaw jej działalności, a także o wysoką pozycję jako korporacji uczonych na arenie krajowej i międzynarodowej. W ramach PAU podejmował ważne dla nauki polskiej przedsięwzięcia naukowe⁷.

Odrębny rozdział w życiu i działalności prof. Jerzego Wyrozumskiego stanowiła działalność w Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa, którego był prezesem w latach 1980–2015. Jego odwadze i zabiegom zawdzięczało Towarzystwo nie tylko zachowanie autonomii w bardzo trudnych latach osiemdziesiątych, ale również możliwość różnorodnej działalności obywatelskiej na rzecz Krakowa. Ponadto, jako wieloletni prezes wpływał na rozwój naukowych i popularyzatorskich przedsięwzięć tego Towarzystwa.

Naukowa twórczość Profesora obejmuje rozległe obszary dziejów Polski i Europy średniowiecznej, a Jego cały dorobek liczy ok. 800 prac. Pod wpływem Romana Grodeckiego zainteresował się najpierw historią gospodarczą i społeczną średniowiecznej Polski, podejmując intensywne badania nad małopolskim tkactwem, gospodarką solną oraz handlem. Ich rezultaty sprawiły, że stał się jednym z najlepszych znawców średniowiecznego górnictwa, rzemiosła i handlu w Polsce. Z wielkim upodobaniem zajmował się historią społeczną

wieków średnich. Prowadził badania nad związkami czeladniczymi oraz korporacjami zawodowymi i religijnymi w miastach, kongregacją włóczków krakowskich, zagadnieniem niewoli w polskim społeczeństwie, funkcjonowaniem gromady na wsi, ruchami społeczno-religijnymi beginek, begardów i waldensów, a także dziejami Żydów.

Z inicjatywy swego mistrza w latach pięćdziesiątych ubiegłego wieku Jerzy Wyrozumski rozpoczął prace nad sporządzeniem „Kartoteki do dziejów miast w Polsce” i od tego czasu problematyka miejska stała się ważnym polem Jego naukowych zainteresowań⁸. Zajmował się rozwojem sieci miejskiej w Małopolsce w średniowieczu i u progu czasów nowożytnych, opracował średniowieczne dzieje wielu miast i miasteczek na Podkarpaciu, m.in. Jasła, Krosna i Strzyżowa. Najważniejszym osiągnięciem na tym polu są monumentalne *Dzieje Krakowa do schyłku wieków średnich* (Kraków 1992). Z wielkim znanstwem Profesor ukazał w tym dziele integralną historię największego ośrodka miejskiego w Królestwie Polskim (aglomeracji Kraków-Kazimierz-Kleparz wraz z przedmieściami), prezentując jego rozwój i przemiany urbanistyczne, ustrojowe, społeczne, gospodarcze oraz życie codzienne, kulturę i sztukę, a także rolę polityczną. Wiele trudu włożył również w wyjaśnienie początków miasta, gminy i jego lokacji na prawie magdeburskim, publikując na te tematy kilka ważnych prac z okazji 750. rocznicy aktu lokacyjnego (1257). Wszystkie rozproszone studia i artykuły Profesora Wyrozumskiego dotyczące przeszłości średniowiecznego Krakowa ukazały się w zbiorze zatytułowanym *Cracovia mediaevalis* (Kraków 2010). Jego dorobek w zakresie badań nad średniowiecznym Krakowem stanowi trwały wkład w historiografię i inspiruje kolejne pokolenia mediewistów do podejmowania nowych studiów nad przeszłością tego miasta.

Nieomal od początku swej naukowej drogi Jerzy Wyrozumski bardzo interesował się postacią Kazimierza Wielkiego i jego panowaniem. Najpierw wiązało się to z pracami dotyczącymi handlu solą i państwowej gospodarki solnej. Następnie zmierzył się z biografią króla Kazimierza, którą opracował dla Ossolineum. Ukazała się ona w 1982 r. (kolejne wydania w 1986 i 2004). Praca ta skłoniła Profesora do pogłębionych studiów nie tylko nad burzliwą historią ostatniego Piasta na polskim tronie, ale również nad dynamicznym rozwojem Królestwa Polskiego za jego rządów w każdej nieomal dziedzinie, modernizacją ustrojowo-prawną państwa, organizacją gospodarczą monarchii, królewską polityką i rosnącą rolą Polski w Europie Środkowo-Wschodniej. Z książki o Kazimierzu wyłania się niezwykle wyważony i źródłowo udokumentowany obraz życia króla i jego panowania. Do dziś biografia wielkiego władcy pióra Jerzego Wyrozumskiego, napisana 40 lat temu, nic nie straciła ze swych walorów naukowych. Profesor w wielu publikacjach podkreślał, że panowanie Kazimierza Wielkiego było przełomowym okresem w dziejach Polski oraz legło ono u podstaw nowożytnej Rzeczypospolitej Obojga Narodów i jej wyjątkowego miejsca w Europie na styku różnych tradycji cywilizacyjnych, religijnych, etnicznych i kulturalnych. Kontynuacją badań nad Kazimierzem i jego rządami stały się prace poświęcone czasom andegaweńskim, szczególnie zaś osobie św. Jadwigi

Królowej (*Królowa Jadwiga między epoką piastowską i jagiellońską*, Kraków 1997). Podjął je w związku przygotowaniem materiałów historycznych na potrzeby procesu kanonizacyjnego Andegawenki.

Od początku lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku Jerzy Wyrozumski rozszerzył swoje zainteresowania badawcze na kulturę średniowieczną. Opublikował wiele prac dotyczących dziejów krakowskiej uczelni i wszechnic środkowoeuropejskich. W sześciu szkicach *Z najstarszych dziejów Uniwersytetu Krakowskiego* (Kraków 1996) ukazał relacje między uniwersytetem a miastem na przykładzie uniwersytetów w Pradze, Krakowie i Wiedniu w pierwszym okresie ich istnienia w XIV w., a następnie wprowadzenie bolońskiego wzorca uniwersyteckiego w kazimierzowskim Studium Generale w Krakowie oraz omówił dorobek krakowskiej wszechnicy w dobie soborów w pierwszej połowie XV w., trudne początki Wydziału Medycznego, najstarsze kolegia i bursy Uniwersytetu Krakowskiego w XV i XVI w., a także zdołał odtworzyć jego najstarszy herb. Po wnikliwej analizie źródeł ustalił, że Kazimierz Wielki zezwolił krakowskiej wszechnicy na używanie herbu państwowego z ukoronowanym Białym Orłem na tarczy. Ponadto w odrębnych artykułach ukazał fundacje środkowoeuropejskich uniwersytetów i losy Uniwersytetu Krakowskiego do jagiellońskiego odnowienia w 1400 r. W kilku tekstach Jerzy Wyrozumski charakteryzował poglądy Pawła Włodkowica i ich średniowieczne źródła. Należy też zauważyć w Jego dorobku z historii kultury prace o polskiej historiografii średniowiecznej (w tym o dziełach: Wincentego Kadłubka, Jana z Czarnkowa i Jana Długosza), kręgu pierwszych humanistów w Krakowie, Konradzie Celtisie, kilku świętych i ich kulcie (m.in. o św. Florianie, św. Jacku Odrowążu, św. Stanisławie i św. Wojciechu).

Wyjątkowe umiejętności syntetycznego ujmowania długotrwałych i skomplikowanych procesów dziejowych sprawiły, że Profesor opracował *Historię Polski do roku 1505* w ramach czterotomowego zarysu dziejów Polski (wraz z Józefem Gierowskim i Józefem Buszką), wydanego w 1978 r. To dzieło ze względu na swoje walory, przede wszystkim klarowny, precyzyjny wykład, wyważone sądy, gruntowną erudycję, stało się niezwykle popularne wśród studentów historii i kierunków humanistycznych w całej Polsce. Miało 13 wysokonakładowych wydań i do dziś jest w krakowskim środowisku w użytku jako jeden z podręczników historii Polski średniowiecznej. Okres panowania Piastów doczekał się Jego obszerniejszej syntezy (*Dzieje Polski piastowskiej (VIII w. – 1370)*), opublikowanej w 1999 r. w ramach *Wielkiej Historii Polski*.

Od 1996 r. Jerzy Wyrozumski przewodniczył Komitetowi Redakcyjnemu, który czuwał nad krytycznym wydaniem monumentalnego dzieła Jana Długosza *Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae*. Dzięki Jego wielkiemu zaangażowaniu edycja ta została ukończona w 2006 r. Pod kierunkiem Profesora i z Jego osobistym udziałem pracował zespół historyków i filologów, który przygotował wydanie dwóch ostatnich, najobszerniejszych i najważniejszych ksiąg dzieła Długosza wraz z tłumaczeniem na język polski (*Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego*, księgi XI i XII). Było to w sumie siedem woluminów, w tym cztery łacińskie i trzy z tłumaczeniem polskim, co stanowiło jedną trzecią całej edycji.

Od początku swej działalności naukowej Profesor podejmował trud redaktorski, najpierw jako sekretarz redakcji „Studiów Historycznych” (1963–1971), następnie zaś redagował „Prace Historyczne” w serii Zeszytów Naukowych UJ (1976–1979). Szczególnego rozmachu ta działalność nabrała w ramach Polskiej Akademii Umiejętności. Był redaktorem serii: *Rozprawy Wydziału II Historyczno-Filozoficznego* (1992–2017), „Rocznika PAU” (1990–2015) oraz *Sprawozdań z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności* (1990–2008). Dzięki Jego inicjatywie w PAU powstała seria *Monumenta Sacra Polonorum*, poświęcona edycjom krytycznym najstarszych zabytków polskiej kultury religijnej, którą redagował w latach 2000–2011. W tej serii ukazały się krytyczne edycje tak znakomitych zabytków jak: *Kodeks Matyldy*, *Modlitwy księżnej Gertrudy* oraz *Kazania na różne dni postne* (z kodeksu krakowskiego z VIII w.) w opracowaniu Brygidy Kürbis. Profesor doprowadził też do odzyskania przez PAU serii drugiej *Pomników Dziejowych Polski* i patronował w latach 1994–2017 wydaniu sześciu tomów źródeł w jej ramach, m.in.: kronik Mistrza Wincentego i Dzierzwy, komentarza Jana z Dąbrówki do kroniki Kadłubka i *Rocznika świętokrzyskiego*. Wznowione zostały też przez PAU za Jego sprawą *Monumenta Poloniae Vaticana*. Z kolei jako prezes Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa powołał w 1993 r. serię *Fontes Cracovienses*, w której ogłoszono drukiem do 2015 r. 12 tomów krakowskich źródeł średniowiecznych i nowożytnych. Ponadto redagował wiele publikacji naukowych Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa (w tym razem z Jackiem Purchlą „Rocznik Krakowski” w latach 1998–2017) oraz Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie w latach 1992–2001 (10 tomów materiałów z międzynarodowych konferencji historycznych). Na podkreślenie zasługuje Jego długoletnia współpraca z redakcją *Polskiego słownika biograficznego*, nie tylko jako autora licznych biogramów ludzi polskiego średniowiecza, ale przede wszystkim członka ścisłego Komitetu Redakcyjnego w latach 1993–2018, dbającego o wysoki poziom naukowy tego wyjątkowego dla polskiej historii, kultury i nauki słownika.

Profesor Jerzy Wyrozumski był pomysłodawcą i organizatorem bardzo wielu krajowych i międzynarodowych konferencji i sympozjów naukowych, odbywających się w Polskiej Akademii Umiejętności, Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa (m.in. 35 sesji naukowych w cyklu „Kraków w dziejach narodu”) oraz Międzynarodowym Centrum Kultury w Krakowie. Niestrudzenie zabiegał o międzynarodową współpracę z badaczami zagranicznymi, szczególnie z Europy Środkowej i Wschodniej. Na szeroką skalę popularyzował wiedzę o przeszłości Krakowa i Polski. Czynił to w niezliczonych wykładach, wygłoszanych z wielką kulturą słowa, niezwykłą klarownością myśli i precyzją w bardzo wielu środowiskach i gremiach w całej Polsce i poza jej granicami.

Nie sposób omówić tu Jego wszystkich dokonań badawczych. Był uczonym o szerokich zainteresowaniach, którego cechowała wielka miłość do źródeł i mistrzowski warsztat naukowy. Swoją bogatą twórczością naukową otwierał nowe kierunki poszukiwań historycznych i wykształcił całe pokolenia krakowskich mediewistów, inspirując ich do pracy badawczej na wysokim poziomie.

Na tym polu Jego zasługi są wyjątkowe. Wypromował 15 doktorów, przy czym dziewięciu z nich osiągnęło habilitację, czterech zaś tytuł profesora. Obecnie Jego uczniowie nadają ton krakowskiej mediewistyce.

Obdarzony wielkim zaufaniem polskiego środowiska historycznego, Jerzy Wyrozumski przez 20 lat (1990–2010) pełnił funkcję członka Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów, w latach 2011–2014 zaś był w Radzie Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. Ponadto zasiadał w kilku ważnych dla Krakowa gremiach, m.in. przewodniczył Radzie Fundacji Promocji Kultury Krakowa oraz Radzie Muzealnej Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu, a także kierował Ośrodkiem Badań Międzynarodowego Centrum Kultury w Krakowie, którego był jednym ze współzałożycieli.

Profesor Wyrozumski był wielokrotnie odznaczany za swą działalność naukową, organizacyjną i społeczną. Za szczególny wkład w przygotowanie materiałów historycznych na potrzeby procesu kanonizacyjnego św. Jadwigi Królowej Jan Paweł II nadał Mu w 1999 r. Krzyż Komandorski św. Sylwestra, a Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie medal *Bene merenti*. W 1998 r. Prezydent RP odznaczył Go Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. Uhonorowany został również Krzyżem Oficerskim Orderu Węgierskiego i estońskim Orderem Krzyża Ziemi Maryjnej. Miasto Kraków w uznaniu wielkich zasług przyznało Jerzemu Wyrozumskiemu w 1995 r. srebrny medal *Cracoviae merenti*, za Jego znakomite osiągnięcia zaś na polu badań nad dziejami średniowiecznej krakowskiej aglomeracji – Nagrodę Miasta Krakowa w dziedzinie nauki i techniki w 2010 r. Kilka uczelni polskich i zagranicznych wyróżniło Go najwyższą godnością doktora *honoris causa*, w tym dwa uniwersytety węgierskie w Miskolcu i Peczu oraz trzy krajowe w Bydgoszczy, Rzeszowie, Kielcach i Polski Uniwersytet na Obczyźnie w Londynie. Zasługi Profesora dla nauki podkreślają też trzy księgi jubileuszowe wydane w 1995, 2000 i 2005 r.⁹

Po kilkumiesięcznej chorobie Profesor Jerzy Lesław Wyrozumski zmarł w piątek 2 listopada 2018 r. w godzinach wieczornych. Pożegnaliśmy Go uroczystą Mszą św. pogrzebową, odprawioną w kolegiacie uniwersyteckiej św. Anny, Jego prochy spoczęły w Alei Zasłużonych na Cmentarzu Rakowickim. Był człowiekiem wielkiej mądrości, życzliwości i skromności, głęboko miłującym prawdę i naukę. Na trwałe pozostanie w naszej wdzięcznej pamięci.

Krzysztof Ożóg
(Kraków)

¹ *Po drogach uczonych. Z członkami Polskiej Akademii Umiejętności rozmawia Andrzej M. Kobos*, t. 2, Kraków 2007, s. 603–606.

² Oryginał orzeczenia Sądu Grodzkiego w Koźlu zachował się w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego (dalej: AUJ), sygn. WFH 237 (Teczka studencka); *Po drogach uczonych*, s. 606–607.

³ *Po drogach uczonych*, s. 607.

⁴ *Mój Kraków. Wywiad z prof. Jerzym Wyrozumskim, honorowym prezesem Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa*, w: *Cracoviensis civitas — singulare totius Poloniae decus. Materiały z I oraz II Ogólnopolskiej Studencko-Doktoranckiej Konferencji Naukowej „Kraków na przestrzeni dziejów”*, red. M. Chruściak, Kraków 2018, s. 16–26.

⁵ *Ibidem*, s. 26–29.

⁶ Informacje o karierze naukowej Jerzego Wyrozumskiego znajdują się w: AUJ, sygn. WFH 259 (teczka doktorska), WFH 260 (teczka habilitacyjna); WFH. Teczki profesorskie (Jerzy Wyrozumski) i DSO. Teczki osobowe (Jerzy Wyrozumski).

⁷ J. Wyrozumski, *Dwa wykłady o odrodzonej Polskiej Akademii Umiejętności*, Kraków 2015, s. 17–28.

⁸ *Po drogach uczonych*, s. 612.

⁹ *Cracovia-Polonia-Europa. Studia z dziejów średniowiecza ofiarowane Jerzemu Wyrozumskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin i czterdziestolecie pracy naukowej*, red. W. Bukowski i in., Kraków 1995 (tu *Bibliografia prac Jerzego Wyrozumskiego za lata 1956-1994*, oprac. L. Korczak, s. 13–35); *Polska i jej sąsiedzi w późnym średniowieczu*, red. K. Ożóg, S. Szczur, Kraków 2000 (z dedykacją: „Profesorowi Jerzemu Wyrozumskiemu — uczniowie”); „*Rocznik Krakowski*” 71, 2005 (z dedykacją: „Panu Profesorowi Jerzemu Wyrozumskiemu swemu od 25 lat Prezesowi z wdzięcznością — Towarzystwo Miłośników Historii i Zabytków Krakowa”). W druku „*Rocznik Krakowski*” 85, 2019 poświęcony pamięci prof. Jerzego Wyrozumskiego z *Bibliografią prac Jerzego Wyrozumskiego za lata 1995–2018*, oprac. B. Wyrozumska, uzupełnił M. Starzyński.